

Consumer Protection

บทความ

กฎหมายว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม

กฤติกร แจ่มตระกูล
นักประชาสัมพันธ์

ในอดีตกฎหมายเกี่ยวกับนิติกรรมและสัญญาของไทยตั้งอยู่บนพื้นฐานของ "เสรีภาพของบุคคล" และ "ความศักดิ์สิทธิ์ของการแสดงเจตนา" ซึ่งเชื่อว่าคู่สัญญาควรมีอิสระในการตกลงกัน และรัฐจะไม่เข้าแทรกแซง ตราบใดที่ข้อตกลงนั้นไม่เป็นสิ่งที่ต้องห้ามขัดแย้งตามกฎหมาย หรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดี

ของประชาชน อย่างไรก็ตามเมื่อสภาพเศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนแปลง รูปแบบการทำสัญญาได้เปลี่ยนจากสัญญาที่เกิดจากการเจรจาต่อรองระหว่างบุคคลที่มีฐานะเท่าเทียมกันมาเป็น "สัญญาสำเร็จรูป" ซึ่งผู้ประกอบการการค้าที่มีอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจเหนือกว่าเป็นผู้กำหนดข้อตกลงไว้ล่วงหน้า ผู้บริโภคจึงอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบ เพราะไม่มีโอกาสเจรจาต่อรองหรือแก้ไขเงื่อนไข มีเพียงหน้าที่ในการยอมรับหรือปฏิเสธเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ จึงมีการตราพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. ๒๕๔๐ ขึ้น โดยมีเจตนาเพื่อป้องกันไม่ให้ผู้ที่มีอำนาจต่อรองเหนือกว่าเอาเปรียบคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งเกินสมควร กฎหมายฉบับนี้ช่วยกำหนดกรอบการใช้เสรีภาพในการแสดงเจตนาและให้อำนาจแก่ศาลในการตรวจสอบและสั่งให้ข้อสัญญาที่เอารัดเอาเปรียบมีผลใช้บังคับได้เพียงเท่าที่เป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณีเท่านั้น

ยกตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 8942/2554 เงินที่โจทก์ชำระให้จำเลยที่ 1 ในวันทำสัญญาจะซื้อจะขายนั้นเป็นการให้เพื่อเป็นพยานหลักฐานว่าสัญญาจะซื้อจะขายได้ทำขึ้นแล้ว และเป็นประกันการปฏิบัติตามสัญญาโดยคู่สัญญามีเจตนาจัดเอาเป็นค่าใช้จ่ายบางส่วนเมื่อชำระหนี้ หรือหากโจทก์ละเลยไม่ชำระหนี้ก็ให้รับเงินนั้นได้ตามสัญญา เงินจำนวนนี้จึงเป็นมัดจำมิใช่เบี้ยปรับ เพราะเบี้ยปรับเป็นกรณีที่ลูกหนี้สัญญาจะใช้เงินจำนวนหนึ่งเมื่อตนไม่ชำระหนี้ อันเป็นการกำหนดค่าเสียหายเอาไว้ล่วงหน้าเท่านั้น คู่สัญญามีได้มีเจตนาให้เอาเบี้ยปรับเป็นค่าใช้จ่ายบางส่วนเมื่อชำระหนี้ แม้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มิได้ให้อำนาจศาลที่จะลดมัดจำดังเช่นเบี้ยปรับ แต่ตาม พ.ร.บ.ว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 มาตรา 7 บัญญัติว่าในสัญญาที่มีการให้สิ่งใดไว้เป็นมัดจำ หากมีกรณีที่ที่จะต้องรับมัดจำ ถ้ามัดจำนั้นสูงเกินส่วน ศาลจะลดลงให้รับได้เพียงเท่าความเสียหายที่แท้จริงก็ได้ โดยบทกฎหมายดังกล่าวเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนซึ่งให้ศาลพิจารณาตามที่เห็นสมควรหากมัดจำสูงเกินส่วน ศาลจึงมีอำนาจลดมัดจำได้

โดยสรุปกฎหมาย พ.ร.บ.ว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. ๒๕๔๐ เป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้าง "สมดุลแห่งอำนาจต่อรอง" ในระบบเศรษฐกิจปัจจุบัน กฎหมายเหล่านี้ไม่ได้ยกเลิกหลักเสรีภาพในการทำสัญญา แต่เป็นการวางบรรทัดฐานว่าการตกลงใด ต้องไม่นำไปสู่การเอารัดเอาเปรียบที่เกินสมควร หัวใจสำคัญคือการให้อำนาจศาลและหน่วยงานรัฐ เช่น สคบ. เข้าตรวจสอบเนื้อหาของสัญญาและพฤติการณ์ในกระบวนการทำสัญญา เช่น ความสุจริต อำนาจต่อรอง และความรู้ความเข้าใจของคู่สัญญา หากพบความไม่เป็นธรรมศาลสามารถปรับลดผลบังคับของสัญญาให้เหลือเพียงเท่าที่เป็นธรรมได้

